

VILNIAUS UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETAS

Gerb. p. Juliui Sabatauskui,
Lietuvos Respublikos Seimo
Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkui,
gerb. Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto nariams

2013-02-14 Nr. S(2201)-68
Į 2013-01-22 Nr. S-2013-568

Gerb. p. Rimantei Šalaševičiūtei,
Lietuvos Respublikos Seimo
Konstitucijos komisijos pirmininkei,
gerb. Seimo Konstitucijos komisijos nariams

**NUOMONĖ APIE LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 56 STRAIPSNIO PAPILDYMO
ĮSTATYMO PROJEKTĄ NR. XIP-50001**

Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininko Juliaus Sabatausko prašymu teikiu Vilniaus universiteto Teisės fakulteto mokslininkų nuomonę apie Lietuvos Respublikos Konstitucijos 56 straipsnio įstatymo projektą Nr. XIP-5001 (su įstatymo ir jį lydinčių dokumentų tekstais susipažinome duomenų bazėje, pasiekiamoje Seimo interneto tinklalapyje).

Siūloma Konstitucijos 56 straipsnį papildyti dviem nuostatomis:

a) „Seimo nariu negali būti renkamas asmuo, kurį Seimas apkaltos proceso tvarka pašalino iš užimamų pareigų ar panaikino jo Seimo nario mandatą, jeigu nuo sprendimo pašalinti iš užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą įsigaliojimo dienos nepraėjo ketveri metai“ (nauja 3 dalis);

b) „Seimo nariu negali būti renkamas asmuo, kurį Konstitucinis Teismas pripažino sulaužius priesaiką, jeigu nuo šio pripažinimo įsigaliojimo dienos nepraėjo ketveri metai“ (nauja 4 dalis).

Trumpas įvertinimas: projektas nekokybiškas, neskaidrus ir nesvarstytinas. Jis ignoruoja ir sujaukia Konstitucijos, kaip vientiso akto (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis), nuoseklumą, darną ir logiką. Projektas persmelktas nepagarba Konstitucijai ir teisei.

Toliau pateikiamos tik kelios pastabos (iš daug didesnio skaičiaus galimų pateikti), apibūdinančios projekto nekokybiškumą ir neskaidrumą.

1. Pasiūlytos naujos Konstitucijos 56 straipsnio dalys prieštarauja viena kitai: vienu metu siūloma nustatyti ir tai, kad asmuo, kurio Seimo nario mandatą buvo panaikintas arba kuris buvo pašalintas iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas (Konstitucijos 74 straipsnis), ketverius metus negalėtų būti renkamas Seimo nariu (pasiūlyta nauja 3

dalį), ir tai, kad ketverius metus į šias pareigas negalėtų būti renkamas tik toks asmuo, kurio Seimo nario mandatas buvo panaikintas arba kuris buvo pašalintas iš užimamų pareigų paaiškęs, jog padarytas tik toks nusikaltimas, kuris suponuoja ir priesaikos sulaužymą (pasiūlyta nauja 4 dalis).

2. Pasiūlyta nauja Konstitucijos 56 straipsnio 3 dalis visiškai nedera su šio straipsnio 2 dalimi, pagal kurią asmenys, baigę atlikti bausmę pagal paskirtą teismo nuosprendį, gali būti renkami Seimo nariais. Tokio šių asmenų teisių susiaurinimo neįmanoma paaiškinti projekto aiškinamajame rašte nurodytu tikslu – „Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. sausio 6 d. sprendimo byloje *Paksas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr.34932/04) įgyvendinimu ir žmonių nuomonės raiškos laisvės renkant įstatymų leidybos institucijas užtikrinimu“.

3. Pasiūlyta nauja Konstitucijos 56 straipsnio 4 dalis uždraudžia būti renkamam Seimo nariu asmeniui, pripažintam sulaužiusiu priesaiką, vadinasi, ir šurkščiai pažeidusiu Konstituciją, net jei jo Seimo nario mandatas nebuvo panaikintas Seimo ar jis nebuvo Seimo pašalintas iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka. Tai visiškai nedera su oficialia konstitucine konstitucinės atsakomybės doktrina.

4. Net jei ankstesnę pastabą būtų bandoma atmesti motyvuojant tuo, kad pasiūlyta nauja Konstitucijos 56 straipsnio 4 dalis neaiškintina kaip nustatanti tokį platų draudimą, nes jo platumą esą panaikina ar „neutralizuoja“ pasiūlyta nauja 3 dalis (kitais tarimais, Seimo nariu ketverius metus negalėtų būti renkamas tik toks priesaikos laužytojas, kurio Seimo nario mandatas buvo panaikintas apkaltos proceso tvarka), vis tiek būtų neaišku, nuo kada reikėtų skaičiuoti pasiūlytą ketverių metų terminą: ar nuo 3 dalyje nurodyto Seimo nario mandato panaikinimo ar pašalinimo iš užimamų pareigų, ar nuo priesaikos sulaužymo fakto „pripažinimo įsigaliojimo“.

5. Pakeliui paminėtina, kad, vertinant iš teisėkūros technikos ir teisinės logikos pozicijų, formuluotė „pripažinimo įsigaliojimas“ yra visiškai neraštinga. Įsigalioja teisės aktai ir jų nuostatos, o ne juose (jose) konstatuoti „pripažinimai“.

6. Pasiūlytos naujos Konstitucijos 56 straipsnio 3 ir 4 dalys apgaulingai ignoruoja Konstitucijos 78 straipsnio 1 dalies nuostatos „Respublikos Prezidentu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis pagal kilmę, jeigu jam iki rinkimų dienos yra suėję ne mažiau kaip keturiasdešimt metų ir jeigu jis gali būti renkamas Seimo nariu“ klauzulę „jeigu jis gali būti renkamas Seimo nariu“. Motyvuojant, esą pasiūlytu projektu reglamentuojami vien asmens teisės būti renkamu Seimo nariu santykiai, ir neužsimenant apie iš Konstitucijos kylančius draudimus priesaikos laužytojams pretenduoti užimti kitas pareigas, kurias pradedant eiti būtina duoti Konstitucijoje numatytą priesaiką – Respublikos Prezidento, Vyriausybės nario, teisėjo ar valstybės kontrolieriaus (žr. projekto aiškinamąjį raštą), negrabiai gudraujama. Iš tikrųjų juo bandoma apgaunant Konstituciją įteisinti galimybę priesaikos laužytojui tapti kandidatu į Respublikos Prezidento pareigas, eventualiai – būti išrinktam Respublikos Prezidentu. Pažymėtina, kad šiuo klausimu EŽTT Lietuvos atžvilgiu neišsakė jokių pastabų. Šiame kontekste pacituotina Ministro Pirmininko 2011 m. sudarytos (teisingumo ministro teikimu) darbo grupės (kurią sudarė aštuoni teisininkai) darbo grupės pozicija: „Darbo grupė pasiekė bendrą sutarimą, kad turėtų būti siūloma kuo mažesnės apimties intervencija į Konstituciją – tik ta apimtimi, kuri yra būtina tinkamam EŽTT sprendimo byloje *Paksas prieš Lietuvą* įgyvendinimui“ (žr.: darbo grupės „Apibendrintus pasiūlymus dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. sausio 6 d. sprendimo byloje *Paksas prieš Lietuvą* vykdymo“).

7. Pasiūlytame projekte visiškai ignoruojama tai, kad Seimo narys gali būti renkamas Seimo Pirmininku, o, aplinkybėms susiklosčius, Seimo Pirmininko pavaduotojas gali eiti Seimo Pirmininko pareigas. Be to, Seimo Pirmininkas turi konstitucinius įgaliojimus Konstitucijoje nustatytais pagrindais laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą arba laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigas (87 straipsnis). Nediferencijuojant Seimo narių, praeityje nesulaužiusių priesaikos (taigi ir šurkščiai pažeidusių Konstituciją) ir/arba už priesaikos sulaužymą nepraradusių Seimo nario mandato ar nepašalintų iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka, ir Seimo narių, praeityje sulaužiusių priesaiką ir už jos sulaužymą praradusių Seimo nario mandatą ar pašalintų iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka, sudaromos prielaidos valstybės vadovo funkcijas vykdyti priesaikos laužytojui. Šiame kontekste būtina paminėti ir tai, kad Seimo Pirmininkas *ex officio* yra Valstybės

gynimo tarybos narys, o jei jis laikinai vykdytų valstybės vadovo funkcijas, tai ir vadovautų Valstybės gynimo tarybai. Projektu kuriama tokia teisinė situacija, kai bus sudarytos konstitucinės prielaidos Lietuvos Valstybę personifikuoti, *inter alia* santykiuose su kitomis valstybėmis atstovauti priesaikos laulytojui. Prisigyvenome.

8. Pasiūlytasis ketverių metų ribojimų būti renkamam Seimo nariu (o atsižvelgiant į 6 punkte nurodytas aplinkybes – ir būti renkama Respublikos Prezidentu) terminas – tai tas pats terminas, kurį buvo bandoma įteisinti 2012 m. skubiai (ir ignoruojant visuotinai žinomą teisininkų nuomonę) padaryta Seimo rinkimų įstatymo pataisa, kurią Konstitucinis Teismas vėliau pripažino prieštaraujančia Konstitucijai (žr. Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimą). Tas terminas yra net trumpesnis už ankstesnį – penkerių metų – terminą, įvestą 2004 m. Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo pataisa, kuri taip pat buvo pripažinta antikonstitucine (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas). Projekte visiškai ignoruojama 6 punkte minėtos darbo grupės išvada (beje, priimta vieningu sutarimu, „atsižvelgiant į kitų ET valstybių praktiką bei EŽTT sprendimus“), kad ribojimų terminas negali būti trumpesnis nei dešimt metų (žr.: darbo grupės „Apibendrintus pasiūlymus dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. sausio 6 d. sprendimo byloje *Paksas prieš Lietuvą* vykdymo“). Aiškinamajame rašte nėra neužsiminta apie tai, kad tokia darbo grupė buvo sudaryta ir kad ji pateikė išvadas ir pasiūlymus, visiškai besiskiriančius nuo tų novelų, kurias norima įtvirtinti aptariamuoju projektu. Tai vertintina kaip svarbių aplinkybių (nu)slėpimas nuo jų galimai nežinančių Seimo narių, kuriems tektų apsispręsti dėl pasiūlytų Konstitucijos pataisų balsuojant Seime už arba prieš jas.

Šie argumentai, ypač atsižvelgiant į tai, kad visiškai ignoruojama teisininkų nuomonė, liudija, kad projekto tikslas yra grynai politinis pačia prasčiausia šio žodžio prasme – politinio sandėrio prasme. Projektu vienadieniai ir, švelniai tariant, abejotini politiniai sumetimai ir susitarimai iškeliama virš teisės. Juo nuvertinama Konstitucija, pagal ją Tautai duodama priesaika, taigi ir pats subjektas, kuriam ta priesaika duodama – Tauta.

Tačiau nėra neminint argumentų, susijusių su politikos (pačios prasčiausios jos apraiškos!) dominavimu teisei, kurį projektu bandoma konstitucionalizuoti, būtina pabrėžti, kad jei pasiūlytos konstitucinės novelos būtų įvestos, Konstitucijoje atsirastų sunkiai išaiškinamų vidinių prieštaravimų, būtų sudarytos prielaidos manipuliuoti jos formuluočiais politiniame procese, o kai kurios formuluočios galėtų būti chrestomatiniu pavyzdžiu studentams, kaip neturi būti kuriama teisė.

Fakulteto mokslininkai gali pateikti alternatyvų Konstitucijos straipsnių (ne vieno, bet trijų!) pataisų projektą (novelos paryškintos):

1) Pakeisti Konstitucijos 66 straipsnį papildant jį nauja antrąja dalimi, buvusią antrąją dalį laikyti trečiąja ir šį straipsnį išdėstyti taip:

„Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas.

Seimo pirmininku arba jo pavaduotoju negali būti renkamas Konstitucijos 74 straipsnio antrojoje dalyje nurodytas asmuo.

Pirmąjį po rinkimų Seimo posėdį pradeda vyriausias pagal amžių Seimo narys.“

2) Pakeisti Konstitucijos 74 straipsnį papildant jį naująja 2 dalimi ir šį straipsnį išdėstyti taip:

„Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus, Seimo narius, šiurkščiai pažeidusius Konstituciją arba sulaužiusius priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali pašalinti iš užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą. Tai atliekama apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas.

Asmuo, kuris buvo pašalintas iš užimamų pareigų arba jo Seimo nario mandatą buvo panaikintas apkaltos proceso tvarka už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą arba priesaikos sulaužymą, negali būti renkamas Respublikos Prezidentu, būti skiriamas Vyriausybės nariu, teisėju, Valstybės kontrolieriumi. Toks asmuo gali būti renkamas Seimo nariu ne anksčiau nei pasibaigs trečiasis Seimo įgaliojimų laikotarpis, skaičiuojant nuo Seimo, išrinkto pirmuosiuose Seimo rinkimuose, pagal Konstitucijos 57 arba 58 straipsnį surengtuose po to, kai tas asmuo

buvo pašalintas iš užimamų pareigų arba buvo panaikintas jo Seimo nario mandatas, tačiau ne anksčiau nei po 12 metų.“

3) Papildyti 78 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„Respublikos Prezidentu gali būti renkamas Lietuvos pilietis pagal kilmę, ne mažiau kaip trejus pastaruosius metus gyvenęs Lietuvoje, jeigu jam iki rinkimų dienos yra suėję ne mažiau kaip keturiasdešimt metų ir jeigu jis gali būti renkamas Seimo nariu, **išskyrus Konstitucijos 74 straipsnio antrojoje dalyje nurodytą išlygą.**“

Norime tikėtis, kad šie pasiūlymai, kaip ir aukščiau išdėstyti argumentai, bus atsakingai svarstomi ir vertinami kaip profesionalios įžvalgos, padarytos žmonių, kuriems ir pilietiniu, ir profesiniu atžvilgiu svarbu, kad Tautos atstovybėje dar labiau nestiprėtų jau išryškėjusi antikonstitucinio nihilizmo tendencija.

Tai, kad šiuo atveju mūsų fakulteto mokslininkai gerb. p. komiteto pirmininko prašymu *pro bono* atliko profesinio konsultavimo darbą ir pateikė savo nuomonę bei pasiūlymus, nesukuria precedento.

Naudodamasis proga negaliu nepriminti, kad norint gauti tokias nuomones ir/arba pasiūlymus, Seimui būtina pasirūpinti tokio bendradarbiavimo sutartiniais pagrindais.

Pagarbiai,

Dekanas

— prof. dr. Tomas Davulis